

TEOLOGIJA OBITELJI

Gracija Ivanović

Obitelj ima svoju teologiju. Ona potječe od ženidbe koju je sam Bog ustanovio odmah u početku čovječanstva: Nije dobro čovjeku da je sam. Načiniti ču mu pomoćnicu koja mu pristaje (Gen. 2, 18). Tako je počela obitelj i njezina teologija. U Novom Zavjetu Duh Sveti utvrđuje ženidbu kao sakrament, nazivlje je velikim sakramentom (Ef. 5, 32). Crkva nije nikada prestala da je takvom smatra. U Crkvi se uvijek razrađivala veličina ženidbe i podcrtavala važnost obitelji. To je sasvim razumljivo. Obitelj je osnovna stanica društva. Iz obitelji društvo prihvaća građu bilo za utvrđivanje, bilo za uvađanje svojih novih oblika. Iz obitelji i Crkva dobija ljudski elemenat za izgradnju svojih struktura. Zato je sasvim jasno da su sve strukture crkvenog života osjećale utjecaj života kakav se odvija u obitelji, ali su same te strukture izgradile kroz stoljeća svoju fizionomiju koja se razlikovala od obitelji. Danas nastaje nešto novo. Očito, ide se dalje. Obitelj postaje uzorak u reformiranju crkvenih struktura. Obiteljska struktura preplavit će Crkvu, to se već sada jasno vidi. Napon je tu koji svi osjećaju i htjeli-ne htjeli moraju mu popuštati. Biskupi skidaju sa sebe svoje visoke naslove i nazivlju se imenom oca. A da ne bi ostali pri samom imenu, nego da i u stvari bude biskup u biskupiji što je otac u obitelji, sam Sveti Otac u govoru koji je nedavno održao talijanskom episkopatu uporno zahtijeva da se pristupi realizaciji takvog odnosa. Obitelj-biskupija, obitelj-župa, obitelj-samostan, obitelj uopće čitava Crkva od najviše strukture svoga vrhovnog pontifikata do najmanje svoje zajednice. Veliki sakrament apostola Pavla nastupa u suvremenoj stvarnosti Crkve s otkrivanjem svojih golemih razmjera. Nastaje pitanje: Idu li usporedo s tim i naši napor i teološkim osvjetljenjem teologije obitelji? Drugim riječima: treba li odbaciti ili prihvatiti suvremenu tendenciju koja uzima obitelj kao uzorak za organizaciju Crkve u svim njezinim oblicima? Ako je treba prihvatiti, kako ćemo to teološki opravdati?

Gledanje u obitelj kao u uzorak suvremenih struktura Crkve nije stvar prolaznog organizacijskog momenta, nego zahtjev misaono-meditativnog poniranja u Sveto Pismo i zdravog razvoja u Crkvi. Takvo postavljanje obitelji ide usporedo i povezuje se s neobičnim procvatom skripturistike u pokoncilskoj Crkvi.

Grieh prvog čovjeka... Tako se redovito izražavamo u našim napisima i u našim propovijedima kad spominjemo izvorni grijeh. Takvo izražavanje nije točno. Prvi čovjek nije sagriješio. Sagriješila je prva obitelj. Nije točno ni kad se kaže: grijeh prvih ljudi, jer oni nisu taj grijeh počinili samo u vezi karakteristike svojih ljudskih bića, nego u vezi svog obiteljskog jedinstva. Čitav naglasak Svetog Pisma pada tu na obitelj. Adam se nazivlje mužem u samom času grijeha. Sveto Pismo piše doslovno ovako: Dade i svom mužu, koji bijaše s njom (Gen. 3, 6). Jednako to proizlazi i iz riječi kojima je Bog izrekao kaznu. Kazna određena prvim ljudima

obiteljskog je značenja. Naglasak je postavljen na njihovu bračnu vezu u obiteljskoj zajednici koja ih toliko povezuje da postaju jedno (Gen. 2, 24). Stoga treba ispraviti način izražavanja o izvornom grijehu. To nije grijeh prvoga čovjeka ni prvih ljudi — nego *griješ prve obitelji*.

Pojavu Crkve treba pomaknuti sve tamo do prvih početaka čovječanstva. Crkva je osnovana u samom raju zemaljskom, u času kad je formirana prva obitelj. Krist je izvršio djelo reparacije i u Crkvi kao što ga je izvršio i u čovjeku. Ali taj sada posvećeni čovjek mora biti uveden u obitelj, kao što je to Bog odredio u početku riječima: Nije dobro da čovjek bude sam (Gen. 2, 18). Sad se to obnavlja. Značajno je i potresno da Krist u svom reparatorskom djelu obnavljanja obitelji ide, korak po korak, po onom istom putu kojim se pošlo u raju zemaljskom. Na zadnjoj večeri obitelj nije zastupana. Ali zadnja večera je usmjerena na Kalvariju, u bitnom značenju riječi, tako da s njom čini neodjeljivu cjelinu. Žrtva se nastavlja. Ona će biti dovršena na križu. Tada će se čuti riječi: Ovo je sin tvoj, ovo je mati tvoja . . . (Iv. 19. 26). Crkva se, dakle, obnovila u riječima pretvorbe i u onim drugim riječima Majke i Sina koje znače uspostavu obitelji. Ta obitelj bit će uvedena u jeruzalemsku dvoranu koja je po tradiciji ona ista u kojoj se održala zadnja večera. U tu dvoranu sići će Duh Sveti i objaviti svijetu obnovljenu Crkvu. U toj dvorani neće biti samo obitelj djevičanske majke i djevičanskog sina, nego su tu i drugi članovi prve kršćanske zajednice. Ali su ipak svi oni skupa bili jedna obitelj, jedno srce i jedna duša (Dj. ap. 4, 32). U objavljenju Duha Svetoga očitovalo se da oba ta elementa tvore novu, otkupljenu, evanđeosku zajednicu. I obitelj majke i sina s Kalvarije i obitelj muževa i žena. Takva se, eto, pojavila Crkva u velikom Duhovskom danu. Na nju će sići Duh Sveti u euharistijskoj žrtvi koja se jasno očituje i kao pretvorba i kao žrtva na križu i vodi sa sobom obitelj, kakva se pojavila najprije u Nazaretu, a onda na Kalvariji, i obitelj s kojom se Isus sreo u Kani Galilejskoj.

Tako je obnovljena Obitelj-Crkva koja je ustanovljena u raju zemaljskom kad je formirana prva zajednica dvoje ljudi, prvog čovjeka i prve žene.

Obitelj, dakle, nije organizacija, nego teologija. Točnije: teologija u organizaciji Crkve. I ne samo u sakramentu ženidbe, na kojemu se obitelj zasniva, nego i u čitavoj strukturi i u čitavom pojmu koji sadrži riječ obitelji. Da prva obitelj nije sagriješila, Crkva bi bila ostala obitelj i to obitelj u doslovnom smislu. Svi bi se ženili i udavali. Sav bi ljudski rod živio u jednoj jedinjoj strukturi, u obiteljskom životu, i svi bi se smatrali jednom obitelji. Nikakva podvajanja ne bi bilo. Svi bismo bili svećenici, i muški i ženske, svi bismo prikazivali Bogu jednu žrtvu, a ta bi se sastojala u stalnom odricanju od onog ploda sa zabranjenog drveta. Grijeh je to sve poremetio, ali nije mogao uništiti Božju zamisao. Imao je doći Otkupitelj, koji će to uspostaviti svojom otkupiteljskom žrtvom i u onom svom zrnju gorušice postaviti snagu i smjer da se Crkva u svim svojim strukturama pretvori u obitelj.

To je ono što danas tako jako osjećamo. Strukture se moraju ugledati u obiteljski život. Osjećamo da je to jedini put i to potpuno ispravan.

Župa, biskupija i cijela Crkva moraju postati obitelj. Što budemo više unosili sebe u razumijevanje ispravnog obiteljskog života, to ćemo uspješnije odgovoriti velikoj riječi podanašnjenja koju je Duh Sveti postavio pred suvremenu Crkvu.

Ali, kao što to redovito biva kad se osjeti neki jaki napon u misli i zbivanju, javljaju se svakojake, pa i vrlo teške zablude, koje su čak u izravnoj suprotnosti s prvim smislom toga napona. Osjećajući toliko značenje obitelji i potrebu uranjajnja u prvi obiteljski život, nastala su danas u Crkvi kretanja, s otvorenim ili s prikrivenim mišljenjem, da je neophodno potrebno da pastoralno svećenstvo ima svoju obitelj, pa čak i takve misli da je redovništvo preživjelo.

Određena naivnost i romantika stoji na početku svih velikih zbivanja. U rumenilu zore rađaju se dani. I dani vremenski, i dani životni. Što su dani veći, to je i rumenilo jače. Mi smo danas u zori jednog velikog razdoblja. To je neosporno. U zanosu rađanja zamagljuju se pogledi. Podliježemo opsjeni velikih početaka. U Crkvi se rađa — Crkva! Potpuna teološka razrada i fizionomija Crkve objavit će se istom sada, poslije Drugog vatikanskog koncila. A Crkva je obitelj. Takva je izašla iz Božjih ruku i takva je postavljena u zemaljski raj. U toj obitelji bilo je svećenništvo, i nije trebalo nikakva ređenja, ni hijerarhije, ni celibata, ni redovništva. I zato nije slučajno da se usporedo s borbom protiv hijerarhije, celibata, redovništva uporno vodi i borba protiv izvornog grijeha koji se zbio u krugu prvotne Crkve—obitelji. Taj grijeh kao stvarnost neodrživ je na liniji pokoncilskog teološkog romantizma.

Ali stvarnost ostaje stvarnost. Između zemaljskog raja i nas pao je grijeh. To nije moguće izbrisati niti se smije zaboraviti. Krist nas je doista otkupio od tog grijeha, ali tako da nas je sve unio u sebe i poveo nas onim putem kojim je on sam pošao. Taj je put pred nama. Sadržan je u Božjoj riječi i u naučavanju Crkve. Doduše, razvojem vremena on biva sve jasniji i osloboda se sjena koje su mu nametnuli ljudi. Ali, u biti on je uvijek isti, samo se sve jasnije i jasnije otkriva u novim oblicima koje donosi vrijeme. Ne zaboravimo da je i to vrijeme u njegovoj službi i da ne dolazi zato da mijenja njegove putove, nego da im pruža novu i bolju mogućnost ostvarenja.

Krist je došao ne da stvara, nego da izvrši djelo obnove. »Nisam došao da ukinem zakon ili proroke, nego da ih nadopunim.«

Od prvog časa svoga začeca Krist je u Obitelji. Obitelj je obuhvatila čitavo njegovo utjelovljenje. Zašto? ne samo zato, kako se obično misli, da naglasi važnost obitelji i da dade primjer uzornog obiteljskog života. Ne. Prvotni i vrhunski smisao je obnova Crkve koja je bila u obitelji. Krist vrši djelo obnove. Obnova se može postići samo borbom i trpljenjem. Krist nema pred sobom ljude kakvi su bili kad ih je Bog odmah poslije stvaranja postavio u zemaljski raj. On sad ima pred sobom izopačene ljude. U takvim okolnostima on počinje svoje veliko djelo vraćanja čovječanstva u Crkvu koja je obitelj. Zato on odmah, kao svoj prvi korak u svijet, podiže nazaretsku obitelj i ulazi u nju.

Krist se rodio kao sin Marijin, i ne samo kao Marijin, nego — u zakonskom smislu — i kao sin Josipov. Koliko nam je puta došla misao da to požalimo. Koliko je strašnih uvreda prouzročila ta okolnost što se on pojavio na zemlji kao član jedne obitelji. To vrijeđanje ne prestaje. Ono je danas češće i brutalnije nego ikada prije. Ali, imajući u vidu, da Krist nije došao da stvara nešto iz temelja novo, nego da popravi i uputi u pravcu usavršenja ono što je grijeh razorio, njegov dolazak u obitelj potpuno je razumljiv pa čak i neophodan. Crkva je razbijena i u obitelji treba da bude obnovljena.

Ovdje se može primijetiti da nazaretska obitelj nije isto što i obitelj u raju zemaljskom. Obitelj koja je izišla iz ruke Stvoritelja bila je doduše određena za tjelesne odnose (Gen. 1, 28), ali bez požude. Krist se pojavio u Obitelji, jer je trebalo uspostaviti obitelj-Crkvu. On je u obitelji započeo svoje otkupiteljsko djelo. U toj obitelji nije bilo tjelesnih odnosa koji su u prvotnoj Crkvi-obitelji bili redovita pojava. Takav tip otkupljene obitelji, koji je predstavljala nazaretska obitelj, nastavit će se u čitavom hodu novozavjetne Crkve.

Sličan postupak vidimo i u obnavljanju svećenstva koje je Krist podigao u Novom Zavjetu. Krist obnavlja svećenstvo kakvo se pojavilo u početku. Ono je moralo biti oženjeno u obitelji. Pozivajući oženjene ljude u svoje svećenstvo Krist je obnovio prvotni oblik svećenstva kakvo bi bilo i ostalo za sva vremena da nije nastupio grijeh. Ali je i tu odmah započeo svoje otkupiteljsko djelo izabравši Ivana za uzor. Idealan lik svećenstva, otkupljenog u Novom Zavjetu, bit će Ivan kojemu je s križa naređeno da uzme Mariju za svoju Majku i tako nastavi nazaretsku obitelj koja bi inače bila ugašena Isusovom smrću.

Ostaje, dakako, i ona obitelj tjelesnih odnosa. Ona s nazaretskom obitelji tvori jednu cjelinu, jer u obnovljenoj Crkvi ne može biti Crkva izvan obitelji, kao što je nije moglo biti ni u početku, prije grijeha. Zato Krist, odmah u prvom svom nastupu u javni život, ide u Kanu Galilejsku među obitelji.

Nazaretska obitelj i obitelj Kane Galilejske. Došao je veliki čas njihova susreta.

Žudnja za vinom vladala je na svadbenoj gozbi u Kani kao žudnja u Evi za zabranjenim voćem. Marija se toliko ponizuje da prenosi na sebe Evin grijeh i moli Sina za vino.

Ali Isus odgovara strogo: Što hoćeš ti od mene, ženo? Tu je riječ morao reći Adam u času kad je došla Eva pred njega.

Adam je nije rekao. Sad ta dva najsvetija bića na zemlji preuzimaju na sebe krivnju i prve žene i prvog muškarca.

Adam nije rekao tu riječ. A da je rekao? Bio bi on postao spasitelj čovječanstva. Bio bi najprije otkupio svoju ženu. Obitelj bi ostala sveta, ostala bi Crkva. Sad novi Adam u susretu s obitelji tjelesnih odnosa, kakva je obitelj Kane Galilejske, govori tu veliku riječ koju je žalosno propustio Adam. Došao je njegov veliki čas.

Što će na to Marija? Govori daljnju rečenicu koju je morala reći Eva svim svojim potomcima (u slučaju, da je, kojom srećom, Adam rekao Evi onu Kristovu riječ): »Što god vam rekne, učinite.«

To je morala biti riječ Majke prve obitelji i majke Crkve. Eva je nije rekla. Rekla ju je Marija, i postala je Majka obitelji i Majka Crkve.

Koliko je vremena prošlo otkako je Marija rekla: vina nemaju — do časa kad se vino pojavilo na pirnoj trpezi, nije moguće ustanoviti, ali je činjenica da se vino nije odmah pojavilo. Dijalog je svršio bez zadovoljenja onoj žudnji. Tu kušnju izdržali su zaručnici. Nije se pojavila svađa ni razvod braka radi te nepogode. Izdržali su je u žrtvi. I onda istom došlo je birano vino, pravo veselje koje naročito dolazi do izražaja u vrlo značajnim riječima ravnatelja stola zaručniku: Ti si čuvao dobro vino do sada (Iv. 2, 10). Nasuprot drugima koji u pomanjkanju smisla za žrtvu iscrpe radost braka u prvom vremenu zajedničkog života, a onda očajavaju u »lošijem vinu«, ovaj zaručnik unosi u svoj brak smisao žrtve i nalazi u kasnijim časovima svog bračnog života radost dobrog vina. Čitava problematika braka je tu, pred našim očima.

Tako se uhodao put obnove obitelji. Dva tipa obitelji treba da pođu u najužoj zajednici po putu otkupljenja koji je zacrtao Krist. Nazaretska obitelj i obitelj Kane Galilejske. Nazaretska obitelj koju sačinjavaju i produžuju svi oni koji primaju od Gospodina milost duhovnog zvanja.

Prodor ženskog redovništva u župe i u zajednice muškog redovništva nosi sa sobom Kristov imperativ sve jačeg i zornijeg predstavljanja Nazaretske obitelji. Moderni brak sa svojim sve težim krizama zove Nazaret u susret. Došao je veliki čas. Pođimo u Kanu Galilejsku. Ali, ne idimo ako smo profanirali Nazaret. To je negdje u svom medijativnom poniranju nazreo ideolog protestantske zajednice u Taizeu Max Thurian kad je došao do konstatacije da se moderna obitelj ne može spasiti ako se ne održi u Crkvi krepost potpune čistoće. Rješenje je, dakle, u evanđeoskom susretu Nazareta i Kane Galilejske. Iz naših modernih župa, gdje svećenici i redovnici sve više i više rade skupa sa ženskim redovništvom, treba da se ukaže ponovljeni Nazaret.

Nije cilj samo obnavljanje obitelji. Konačni cilj je obnavljanje prvotne Crkve koja je bila obitelj. Nazaret ne daje samo Kani Galilejskoj, on od nje i prima. Potpuno je shvatljiva interpretacija duhovnog i misaonog napona Drugog vatikanskog sabora da Crkva mora postati obitelj. Obitelj i samo obitelj. Svaka župa svaka biskupija, svaka redovnička zajednica i uopće čitava Crkva. Razmotrimo kakav je odnos u onim obiteljima koje su zaista prave obitelji. Sinovi i kćeri povezuju se sa svojim roditeljima, stalno su s njima u atmosferi iskrenog ispovijedanja, punog povjerenja prema svom ocu i svojoj majci koji ih toliko ljube da bi za njih dali i svoj život. Potrebno je da takva bude i župa, i redovnička zajednica, i biskupija, i Crkva. — Vremena prolaze i Sabori dolaze samo da nam bolje osvijetle vječnu Božju riječ. To osvijetljenje, kao i svaka svjetlost uopće, donosi sa sobom određene sjene. Ali sjene neće obuhvatiti tu svjetlost, kao što je to istakao sv. Ivan u svom Evanđelju. Nemojmo biti među onim ljudima o kojima govori isto Evanđelje da su više voljeli sjene, nego svjetlost.